

ОСОБЛИВОСТІ ВОЛИНСЬКОПОЛІСЬКИХ ГОВІРОК У ЗБІРНИКУ ФОЛЬКЛОРНИХ ЗАПИСІВ О. КОНДРАТОВИЧ «КАЛИНОВИЙ КВІТ ПОЛІССЯ»

Грицевич Ю.В.

Інститут філології та журналістики

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

У статті проаналізовано фонетичні та морфологічні особливості волинськополіських говірок, відбиті у фольклорних записах О. Кондратович. Прокоментовано специфіку рефлексів давніх голосних, відмінності у вживанні приголосних, комбінаторні звукові зміни. Простежено специфіку формотворення іменників, прикметників, дієслів, відмінності у структурі та відмінності займенників, спорадично в оформленні прислівників та прийменників.

Ключові слова: волинськополіські говірки, голосні фонемі, рефлекси давніх голосних, приголосні фонемі, словозміна, архаїзми, граматична аналогія.

Постановка проблеми. Проблема співвідношення діалектного та народнопоетичного мовлення залишається невирішеною. Окремі вчені вважають фольклор функціонально-стильовим різновидом діалекту, інші дослідники цього питання трактують фольклор як своєрідне поетичне койне, наддіалектне утворення. Висновок про фольклор як один із різновидів діалектного мовлення очевидний тоді, коли укладачі максимально точно відтворюють у своїх збірниках діалектні риси на всіх мовних рівнях. Надійним джерелом фактичного матеріалу вважаємо фольклорні записи О. Кондратович, розміщені у збірнику «Калиновий квіт Полісся», оскільки вони яскраво відтворюють мовні особливості ареалу свого побутування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Народнопісенні тексти неодноразово ставали об'єктом дослідження мовознавців, проте спеціальних діалектологічних коментарів до збірника «Калиновий квіт Полісся» досі не було опубліковано.

Мета статті – простежити в записах народнопісенних текстів О. Кондратович фонетичні та морфологічні особливості волинськополіських говірок.

Виклад основного матеріалу. У збірнику фольклорних записів Олександри Кондратович «Калиновий квіт Полісся» простежено основні волинськополіські особливості рефлексії етимологічних голосних *о та *е.

Наприклад, збереження давнього *о в ненаголошеному новозакритому складі маніфестовано в таких словоформах: *роднейкий* [4, с. 6], *стожки* [4, с. 12], *подскочила* [4, с. 21], *озьме* [4, с. 26], *зов'ю* [4, с. 35], *дождати* [4, с. 36], *возьми* [4, с. 51], *родна* [4, с. 55], *у вокоця* [4, с. 66], *подожни* [4, с. 80], *поджинайся* [4, с. 82], *явор* [4, с. 95], *подняла* [4, с. 114], *пойду* [4, с. 119], *ягодки* [4, с. 127], *окно* [4, с. 135], *зобралася* [4, с. 154], *пошла* [4, с. 187], пор.: «*Ягодки рвала да тебе шанувала, солодким медом я тебе напувала*» [4, с. 127], а також у звуковій структурі прийменника і префікса *од*: *одозвався* [4, с. 26], *оддали* [4, с. 45], *оддавала* [4, с. 49], *оддай* [4, с. 93], *одвідали* [4, с. 122], *одчинив* [4, с. 132], *одвідали* [4, с. 140], *оддала* [4, с. 140], *од мене* [4, с. 154], *одрікся* [4, с. 155], *одреклася* [4, с. 155], *оддав* [4, с. 156], *одбилася* [4, с. 172], *одслужуся* [4, с. 206], пор.: «*Ой хоч у солдати, то я не боюся: кінь вороний, сам молодий, то я одслужуся*» [4, с. 206].

Відповідно до етимологічного *о в наголошених новозакритих складах у фольклорних текстах часом також представлено монофтонг [о]: *мой* [4, с. 212], *розбойники* [4, с. 44], *горко* [4, с. 61], *в войсько* [4, с. 124], *ночка* [4, с. 147], *ночку* [4, с. 6, с. 130], пор.: «*Ой щоб наша сестра знала, вона б горко заплакала. Вона б горко заплакала, як зозулька закувала*» [4, с. 61]. Закономірне з історичного погляду збереження *о у прислівникові *впосля* [4, с. 115],

пор.: «*Ой а впери одну, а впосля другу, іди, вражий сине, юв землю сирую*» [4, с. 115].

На місці ненаголошеного *о в закритому складі рідше представлено звук [у]: *слідоцкув* [4, с. 71], *друбний* [4, с. 134], *чарув* [4, с. 180], пор.: «*Постав, дівча, коновочку под гадову головочку, як набіжить повна чарув — для бра-тика на вечеру*» [4, с. 180].

Тенденцією розвитку наголошеного *о > [і] в новозакритому складі охоплено і звукову структуру книжної за походженням лексеми *Біг* «Бог» [4, с. 67, 69, 99], пор.: «*Ой ворожейкам камінне, а нам дав же Біг же весілле*» [4, с. 99]. Гіперичний розвиток *о > [і] у відкритому складі представлено в лексемі *немніго* [4, с. 73], *мніго* [4, с. 187], пор.: «*Я 'д тебе немніго подарунків брала, ой но сім парочок постолів стоптала*» [4, с. 73].

Із-поміж специфічних рефлексів ненаголошеного *е в закритих складах можливий [о] після шиплячого: *вечор* [4, с. 57], пор.: «*Ой як важко, ой як тяжко, що вечор надходить, що жонатий до дівчини цовечора ходить*» [4, с. 57]. Одиничним випадком представлено й лабіалізований монофтонг [ʏ]: *матюнка* [4, с. 55], пор.: «*Я не вийду, я не встану: вже тепер я не твоя. Розлучила нас з тобою твоя матюнка родна*» [4, с. 55]. Форма *наперід* [4, с. 155] натомість маніфестує розвиток *е > [і], пор.: «*Ой одрікся 'д мене всьой рід, батько з матір'ю наперід*» [4, с. 155].

Структура *горолойка* [4, с. 143] ілюструє на місці давнього *ѣ лабіалізований рефлекс [о], що міг бути наслідком асиміляції голосних у суміжних складах, пор.: «*Напилася горолойки, напилася меду. До кого я, старейкая, ночувати зайду?*» [4, с. 143].

У фольклорних текстах зафіксовано позиційні варіанти сучасних голосних фонем. Наприклад, засвідчено наслідки підвищення і звуження артикуляції ненаголошеного [а] після м'яких приголосних до [і]: *каміннічко* [4, с. 19], *шипишнічко* [4, с. 19], *зілічко* [4, с. 67], *коріннічко* [4, с. 67], *здоров'їчко* [4, с. 67], *одіннічко* [4, с. 100], пор.: «*Під головочку — каміннічко. Рано-нерано, каміннічко. Попід бочейки — шипишнічко. Рано-нерано — шипишнічко*» [4, с. 19]. Наголошений [а] в цій позиції реалізується у звуковій [е]: *на пожер* [4, с. 41], *пожерній* [4, с. 41], *вигансла* [4, с. 51], *ек* [4, с. 137], *паненочку* [4, с. 137], пор.: «*Ой десь узялися пожерній люди. Тала-лом, тала-лом, пожерній люди*» [4, с. 57].

Після середньоязикового [й] зафіксовано підвищення артикуляції [е] аж до [і]: *ідная* [4, с. 51], *ідним* [4, с. 103], *ідною* [4, с. 116, 118], *іднищю*, *ідничка* [4, с. 201], *іднейкий* [4, с. 210], пор.: «*Козак коня напуває, ідищю намовляє: «Ідничко, їдь із нами, з хорошими козаками»*» [4, с. 201]. Незалежно від позиції [е] після передньоязикових та середньоязикового [й] перед будь-яким твердим приголосним і в кінці слова заступається звуком [о], що супроводжується м'якшенням попереднього консонанта, за винятком депалаталізованих шиплячих: *всьо* [4, с. 93], *несольону* [4, с. 109],

вишенью [4, с. 118], тьомна [4, с. 147], на стайонці [4, с. 147], сьостро [4, с. 151], вітмор [4, с. 151], привезьона [4, с. 156], метьона [4, с. 156], наряжона [4, с. 183], положжона [4, с. 183], пор.: «Вставай, невістко, вчора привезьона: ложки не миті, хата не метьона» [4, с. 156].

Явище обниження та розширення артикуляції [e] > [a], можливо, відображено в дісприкметниковому суфіксі -ен-: постеляна [4, с. 64], ранян [4, с. 212], укидяно [4, с. 113], застеляні [4, 148]; пор.: «Ой твій милій ранян лежить, в правій ручці шаблю держить, а лівою воду бере, на серденько поливає» [4, с. 212]. Щоправда, в цих випадках не можна виключати вплив із боку дісприкметників із суфіксом -н-, утворених від інфінітивних основ на -а- (на зразок писаний).

Оформлення структури *годовали* [4, с. 18] безпосередньо пов'язане з давнім *godovati* [2, с. 546], пор.: «Мене пташечки годовали, рано-нерано, годовали. Мені істойки не давали, рано-нерано, не давали» [4, с. 18], тобто відсутні наслідки посилення лабіалізації [o]. У залучених для дослідження текстах зафіксовано архаїчні форми й без розвитку в ненаголошеній позиції [o] > [a]: *богатуру* [4, с. 68], *з богатого* [4, с. 68], *богатії* [4, с. 191], пор.: «Іди, мати, прич од мене: богатії гості в мене» [4, с. 191].

Опрацьовані тексти пісень ілюструють виразні особливості консонантної системи волинськополіських говірок. Звукова структура слівформи *воробелька* [4, с. 77] засвідчує збереження давнього [ʋ] (праслов'янські **vorbь-jь*, **vorbьсь* [3, с. 570]), пор.: «Дівчина молодейка зловила воробелька. Кокіль готувала, козаків годувала» [4, с. 77]. Діпалаталізований вібрант [p'] спостережено в лексемах *за крамара* [4, с. 46], *заражає* [4, с. 180], *вечеру* [4, с. 180], пор.: «Заміж пішла до Кракова, до Кракова за крамара» [4, с. 46]. Одиначним випадком зафіксовано гіперичне заступлення звукосполуки [xv] фонемою [f], що становить релевантну особливість українських говорів південно-західного типу: *фірточку* [4, с. 89], пор.: «Дчини, господарє, фірточку, несем золоту квіточку» [4, с. 89].

У проаналізованих уснопоетичних текстах виявлено й асимілятивні зміни в консонантних групах, а саме: а) прогресивну суміжну асиміляцію за способом творення [нш] > [нч]: *менче* [4, с. 63], *гинча* [4, с. 108], *гинчій* [4, с. 128], *гинчую* [4, с. 198], пор.: «Которє менче — на ліщині кригиче, которє більшійке, то й у лісі цебече» [4, с. 63]; [чш] > [чч]: *найлуччій* [4, с. 106], *лучче* [4, с. 119], *луччий* [4, с. 122, 209], пор.: «Ой я з тою чорнявою найлуччій кохався, вона ішла з чорницями, я з єю стрічався» [4, с. 106], «Луччий було з коня впасти, на смерть забитися, як з тобою, товаришу, тепер сходитися» [4, с. 209]; б) регресивну суміжну асиміляцію за глухістю, внаслідок якої стало можливим заступлення [б] > [п]: *пчолі* [4, с. 92], пор.: «Чуї пчолі по діброві — мої по садочку. Ой хто любить далекую, а я сусідочку» [4, с. 92]; в) дистантну асиміляцію за місцем і способом творення [с...ч] > [ш...ч]: *брушничка* [4, с. 188], пор.: «Як приходять її мати, відкриває двері — лежить дочка, як брушничка, в кривавій постелі» [4, с. 188].

Серед дисимілятивних змін виявлено регресивну суміжну дисиміляцію за способом творення [н'к] > [йк], що маніфестовано великою кількістю слівформ: *роднейкий* [4, с. 6], *милейкий* [4, с. 6], *калинойка* [4, с. 7], *до річєйки* [4, с. 7], *малєйку* [4, с. 8], *вдовойки* [4, с. 8], *дітоїйки* [4, с. 9], *зимойку* [4, с. 11, с. 40], *більшейке* [4, с. 13], *меншейке* [4, с. 13], *дівойки* [4, с. 17], *под вербойками* [4, с. 17], *сивесейкий* [4, с. 18], *істойки* [4, с. 18], *бочейки* [4, с. 19], *перинойки* [4, с. 20], *рогулейку* [4, с. 20], *білейкого* [4, с. 20], *татойко* [4, с. 20, с. 22], *усейкі* [4, с. 21], *хустойку* [4, с. 22], *дівчинойка* [4, с. 23], *до шлюбойку* [4, с. 24], *рутойку* [4, с. 26], *поройка* [4, с. 34], *по горойках* [4, с. 35], *ранейкий* [4, с. 39], *коничейкам* [4, с. 101], *воронейкий* [4, с. 107], *шапойка* [4, с. 118], *потихейку* [4, с. 133], *жартойки* [4, с. 135], *всейке* [4, с. 159], *кулачейки* [4, с. 159], *за гривойку* [4, с. 210], *синойку* [4, с. 210], *їдинейкий* [4, с. 210] тощо, пор.: «Взяла коня за гривойку, стала завертати: «Ой си-

нойку їдинейкий, де буду шукати?» [4, с. 210].

Численними випадками ілюстровано вживання дієслівного префікса *із-* (*іс-*): *ізів'ю* [4, с. 41], *ізгоріла* [4, с. 50], *ізрадив* [4, с. 65], *ізвийте* [4, с. 82], *ізв'язали* [4, с. 95], *ізжати* [4, с. 103], *іздумай* [4, с. 127], *ізвів* [4, с. 127], *із'їжджає* [4, с. 128], *ісхавати* [4, с. 133], *ізурубав* [4, с. 156], *іздивувався* [4, 175], *із'їсть* [4, с. 179], *ізушили* [4, с. 186], *ізносить* [4, с. 202], пор.: «Побіжімо в темний ліс, нехай нас там звір із'їсть» [4, с. 179].

Опрацьований фактичний матеріал дає можливість виділити кілька різновидів усічень слів, зокрема численними словформами представлено явище афери – відпадиння початкового голосного, причому як повної: *'ддомкнути* [4, с. 11], *'ддавала* [4, с. 19], *'дна* [4, с. 30], *'дмикати* [4, с. 34], *'д недлі* [4, с. 51], *'дпала* [4, с. 63], *'ддавати* [4, с. 64], *'бстелила* [4, с. 72], *'дного* [4, с. 77], *'дгадала* [4, с. 92], *'дговорила* [4, с. 121], *'дну* [4, с. 176], *'днеси* [4, с. 189], *'бриває* [4, с. 202], пор.: «З гаю, парубки, з гаю — чорнії очі маю. Чорт тебе бери з іми — не 'дного зела іми» [4, с. 77]; так і часткової ([o] → [v]): *'вдежа* [4, с. 6], *'всичина* [4, с. 43], *на 'вгні* [4, с. 50], *'вбидва* [4, с. 60, 61], *'вбоє* [4, с. 112, 177], *по 'вбїдаю* [4, с. 150], *на 'врав* [4, с. 159], пор.: «В долиночці два яловці, там лежали два молодці. Два молодці молодєйких, 'вбидва братики молодєйких» [4, с. 60], «Аж приходить моя мила третєго дня врано, накричала, наворчала, що я на 'врав мало» [4, с. 159]. Зафіксовано виразні приклади апокопи – опускання одного чи кількох звуків у кінці слова: *чо'* [4, с. 119], *тре* [4, с. 160], *додом'* [4, с. 176], пор.: «Ой чо' ж ти, Марино, чого тутка ходиши? Ой десь ти, Марино, сина мого любиши?» [4, с. 119]. Наслідок дистантної метатези ілюструє словформа *незнавиділа* [4, с. 141], пор.: «Та великая сім'я ненавиділа мене: самі сядуть вечеряти мене по водойку шлють» [4, с. 141].

Використання протетичних приголосних [ʋ] та [й] ілюструють словформи: *вочі* [4, с. 61, 134], *на юлойку* [4, с. 26, 28], *юдовойко* [4, с. 97], *йорловії* [4, с. 151], *йорлом*, *йорлиною* [4, с. 171], пор.: «Ой йорлом, йорлом, це й йорлиною, перекинуся зозулиною» [4, с. 171]. Протетичний [г] спостережено у формах означального займенника *інший*: *гинча* [4, с. 109], *гинчій* [4, с. 128], *гинчую* [4, с. 198], пор.: «Гинча покохає, заведе до хати, а мні, молодєйкій, треба забувати» [4, с. 109]. Простежено словформу, в якій протетичний приголосний не розвинувся: *огонь* [4, с. 195], пор.: «Ой на горі огонь горить, а в долині травка шумить» [4, с. 195].

Давні дифтонгічні сполуки **or*, **ol* у позиції перед приголосним мають відмінні від української літературної мови рефлекс в лексемах *срамно* [4, с. 141], *злото* [4, с. 183], пор.: «Ой як я її брав — да й на ціле село, а тепер така стала, що й самому срамно» [4, с. 141].

У залучених для дослідження уснопоетичних текстах спостережено чимало діалектних явищ морфологічного рівня. У структурі *сватове* [4, с. 22] засвідчено давню флексію називного відмінка множини вокалічних **й*-основ, пор.: «Прийшли до тебе добрії люди. Рано-нерано, і всі сватове» [4, с. 22]. Іменники середнього роду колишніх **јѡ*-основ зберігають закінчення називного однини -е: *насінке* [4, с. 67], *камінне* [4, с. 99], *весілле* [4, с. 99], пор.: «Ой мати, мати, дорогеє насінне, ой як ти умреш, де я тебе посію?» [4, с. 67]. В окресленому масиві спостережено типово західнополіський морфологічний новотвір – форму родового відмінка однини на -а субстантива *мати*: *матера* [4, с. 56, 193], пор.: «Возьми матера старейку, та й поведи її в сад, та й із нею подивися, чи стоптаний виноград» [4, с. 56]. Аналізовані іменники чоловічого роду у формі орудного відмінка однини *коньом* [4, с. 125, 148, 183] і *товаришом* [4, с. 61] засвідчують вплив відповідних форм з основою на кінцевий твердий приголосний, пор.: «Ой щоб тобі, мати, так тяжко вмирати, як мні, молодому, з коньом розмовляти» [4, с. 98]. У місцевому відмінку однини іменник *поле* має флексію -у, що подала також за аналогією,

пор.: «Аж там у полю та й вогні горять, а кругом вогню та й люди сидять» [4, с. 44].

У називному відмінку однини прикметників та родових займенників жіночого та середнього родів простежено вживання членних нестягнених форм на зразок: *восковая* [4, с. 6], *смертенная* [4, с. 6], *тихая* [4, с. 21], *ранняя* [4, с. 34], *яснее* [4, с. 58], *довгее* [4, с. 65], *тихее* [4, с. 65], *любое* [4, с. 81], *червоная* [4, с. 89], *чорнявая* [4, с. 106], *полиновая* [4, с. 156], *малая* [4, с. 209], *нашая* [4, с. 210], пор.: «Ой потратив літо, зиму, ще й потрачу весну через тебе, чорнявая, хороша, прекрасна» [4, с. 106]. Давні закінчення родового та орудного відмінків однини м'якої групи зберігають словоформи з іншею [4, с. 67], в найменшеї [4, с. 64], більшею [4, с. 65], з чужеї [4, с. 55, с. 63], а за аналогією ці ж флексії перенесені на відповідні форми твердої групи: до любеї [4, с. 55], малею [4, с. 64], малейкею [4, с. 65], великею [4, с. 65], молодею [4, с. 65], такеї [4, с. 66], з новеї [4, с. 114], пор.: «Ой як я була малею-малейкею, не один казав, щоб була великею» [4, с. 65].

Виразні архаїзми в системі словозміни займенника представлені архаїчною формою давального-місцевого відмінків займенника 1 особи однини *мн'і* [4, с. 69, 72, 83, 112], пор.: «Козаче-сердейко, скажи мні правдоїку, скажи мні правдоїку, чи маєш ти жонку?» [4, с. 83]. У 2 особі множини представлена типово західнополіська структура *віте* [4, с. 202], пор.: «Віте синки молодії, у вас коні воронії. Запрягайте коні в бричку, доганяйте їдиничку» [4, с. 202]. Виразно засвідчено відсутність приставного [н] у формах непрямих відмінків займенників 3 особи: з їми [4, с. 77], в її [4, с. 81], під їм [4, с. 85], за їм [4, с. 142], до його [4, с. 147], пор.: «А я, молодейкая, за їм нагоном: «Гей, ой вернися, мой милой, вернись додому» [4, с. 142]. Простежено архаїчні вказівні займенники: *сюю* [4, с. 8, 57], з сього [4, с. 98], сьой [4, с. 122], пор.: «Не задавай серцю туги: не озиме сьой, то зьме другий» [4, с. 122]. Займенник *котрий* представлено архаїчною формою середнього роду *котре* [4, с. 13, с. 63], пор.: «Котре більшейке, то й у ліс полетіло, котре меншейке, на калиноуй сіло» [4, с. 13]. Форми родового та орудного відмінків однини присвійних займенників *мій, свій, твій* постали внаслідок втрати інтервокального [й] та стягнення асимільованих голосних: *свеї* [4, с. 23, 63, 92], *меї* [4, с. 52, 63, 96, 159], *мею* [4, с. 68], *твеї* [4, с. 97, 139], *свею* [4, с. 211], пор.: «Ой іди, сирото, ти із меї хати: ти не моє дитя, я не твоя мати» [4, с. 52]. У родовому відмінку однини виявлено варіанти присвійних займенників зі збереженим суфіксом *-йо-*: до *своего* [4, с. 124], *моего* [4, с. 145], пор.: «Усі вінки поспливали, мого утопили, усі мужі з війни прийшли, мого забили» [4, с. 145]. Форма на *мойому* [4, с. 51] засвідчує лабіалізацію [e] → [o], пор.: «Ой а хто ж то плаче на мойому гробі? – Ой то я, матусю, возьми мене собі» [4, с. 51].

Дієслова II дієвідміни у формі 1 особи однини теперішнього-майбутнього часу *висидю* [4, с. 35], *воротюся* [4, с. 108], *впустю* [4, с. 111] через тенденцію до вирівнювання основ не зазнали наслідків чергування приголосних [д], [т], [з], [с] із шиплячими в кінці основи, пор.: «Прибувай до мене, трапляй на поройку, то я тебе впустю в нову коморойку» [4, с. 111]. Специфіка дієслівної словозміни

передана також через архаїчні форми 2 особи множини наказового способу на зразок *полетіте* [4, с. 14], *накажіте* [4, с. 14], *ходіте* [4, с. 85], *вб'яжіте* [4, с. 86], *зложіте* [4, с. 86], *уложіте* [4, с. 86], *принесіте* [4, с. 86], *не збудіте* [4, 134], *прийдіте* [4, 163], *догоніте* [4, с. 202], *не робіте* [4, с. 202], пор.: «Догоніте в чистім полю, не робіте там розбою» [4, с. 202].

У прислівниках простої форми вищого ступеня порівняння, твірної основа яких закінчується на сонорний, фіксуємо наголошений суфікс *-ій*: *позній* [4, с. 21], *раній* [4, с. 21], *веселій* [4, с. 89], пор.: «Ой то буде нам весело, що ми віночка несемо, а це буде веселій, як поставимо на столі» [4, с. 89]. За аналогією до таких форм *-ій* з'являється і в інших випадках: *найлуччій* [4, с. 106], *гіршій* [4, 207], пор.: «Ой да горе жити хлопцю холостому, а ще гіршій тому жонатому» [4, 207]. Відмінності від загальноновживаних форм у морфемній структурі маніфестують також деривати *навперід* [4, с. 79], *впосля* [4, с. 115], пор.: «Хто навперід дождеться, той за пирога зьметься» [4, с. 79]. Зафіксовано заперечний прислівник *нігде* [4, с. 187, с. 191], що «безпосередньо пов'язаний із псл. **ni-khde* і зберігає фрикативний приголосний, співвідносний із колишнім займенниковим коренем **k-*» [1, с. 164], пор.: «Будуть гості пити, їсти, тобі, мати, нігде сісти» [4, с. 191].

Діалектний прийменник *каля* [4, с. 63, 71, 135], пор.: «Каля мого проса потрушена роса. Ой там походила дівчина хороша» [4, с. 71], очевидно, став наслідком контамінації прийменників *коло* і *біля*. Звукова структура прийменника *кириз* [4, с. 105] склалася через аналогічний вплив із боку *кризь*, а також підвищення і звуження артикуляції ненаголошеного [e] → [и], пор.: «Люблю тебе, дівчиночко, от як свою душу. Кириз свого отця-матір покидати мушу» [4, с. 105]. Фіксовано словосполучення з давнім прийменником *к* [4, с. 164], пор.: «Брат мене голубить, к серцю пригортає, нелюба братиха скрива поглядає» [4, с. 164].

Сполучник *коб* [4, с. 187], очевидно, ще праслов'янського походження, засвідчує зрощення займенникового кореня **ko-* та частки **bu*, пор.: «Мніго світа проїжджав, но нігде так не слухав, но нігде так не слухав, коб син матера узяв» [4, с. 187]. Сполучник *ци* [4, с. 93] зберігає давню форму, пор.: «Пасітеся, сиві воли, не бійтеся вовка, а я піду до дівчини, ци змита головка» [4, с. 93]. У випадку *ек* [4, с. 137] «як» відображено підвищення і звуження артикуляції [a] → [e] після м'якого консонанта, пор.: «Узяв дочку, ек паненочку, ссушив її, ек билиночку» [4, с. 137].

Висновки і пропозиції. У досліджуваних фольклорних текстах передано найвиразніші фонетичні особливості волинськополіських говірок, а саме: специфіку рефлексії давніх та позиційні варіанти сучасних голосних фонем, відмінності в навантаженості приголосних фонем, комбінаторні звукові зміни тощо. Серед прокоментованих явищ морфологічного рівня – архаїзми, а також інновації, причинами яких стали регулярні фонетичні процеси. Лише одиничні форми кваліфіковано як результати аналогічного вирівнювання.

Список літератури:

1. Громик Ю. В. Заперечні та неозначені прислівники в західнополіських і суміжних говірках / Ю. В. Громик // Літопис Волині : всеукраїнський науковий часопис. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. – Ч. 8. – С. 163–173.
2. Етимологічний словник української мови : у семи томах / За ред. О. С. Мельничука. – Т. 1. – К. : Наукова думка, 1982. – 631 с.
3. Етимологічний словник української мови : у семи томах / За ред. О. С. Мельничука. – Т. 2. – К. : Наукова думка, 1985. – 570 с.
4. Кондратович О. П. Калиновий квіт Полісся : народні пісні / О. П. Кондратович. – Луцьк : Надтир'я, 1994. – 226 с.

Грицевич Ю.В.

Институт филологии и журналистики

Восточноевропейского национального университета имени Леси Украинки

ОСОБЕННОСТИ ВОЛЫНСКОПОЛЕССКИХ ГОВОРОВ В СБОРНИКЕ ФОЛЬКЛОРНЫХ ЗАПИСЕЙ О. КОНДРАТОВИЧ «КАЛИНОВЫЙ ЦВЕТ ПОЛЕСЬЯ»

Аннотация

В статье проанализированы фонетические и морфологические особенности волынскополесских говоров, отраженные в фольклорных записях О. Кондратович. Прокомментирована специфика рефлексии древних гласных, различия в частотности употребления отдельных согласных, комбинаторные звуковые изменения. Прослежена специфика формообразования существительных, прилагательных, глаголов, различия в структуре и склонении местоимений, спорадически в оформлении наречий и предлогов.

Ключевые слова: волынскополесские говоры, гласные фонемы, рефлексии древних гласных, согласные фонемы, словоизменение, архаизм, грамматическая аналогия.

Hrytsevych Yu.V.

Institute of Philology and Journalism

Lesya Ukrainka Eastern European National University

THE FEATURES OF VOLYNIAN-POLISSYAN PATOIS IN THE COLLECTION OF FOLKLORE RECORDS O. KONDRATOVYCH «SNOWBALL-TREE BLOSSOM OF POLISSYA»

Summary

The article analyzed the phonetic and morphological features of Volynian-Polissyan patois reflected in folklore recordings O. Kondratovych. Also analyzed specificity reflexes ancient vowels, differences in the frequency of certain consonants usage and effects of combinatorial sound changes. The specific form-building of nouns, adjectives, verbs, differences in the structure and declension of pronouns, adverbs sporadically in the design and prepositions have been analyzed.

Keywords: Volynian-Polissyan patois, vowel phonemes, long vowels reflexes, consonant phonemes, inflections, archaism, grammatical analogy.

УДК 811.111'42

КАТЕГОРИЯ НАРАТИВНОЙ СТРАТЕГИИ В ЖАНРОВОЙ СТРУКТУРЕ РОМАНА ДЖ. ОСТИН «ГОРДИСТЬ И УПЕРЕЖДЕНИЕ»

Лопата Ю.М.

Київський університет імені Бориса Грінченка

У статті розглядається поняття наративності та її характерні ознаки в художній літературі. Робиться акцент на індивідуальний стиль письменниці. В якості основного матеріалу для дослідження було використано роман J.Austen «Pride and Prejudice».

Ключові слова: наратологія, оповідь, подієвість, індивідуальний стиль, художній текст.

Постановка проблеми. В останні роки у вітчизняній науці про літературу значно вищий інтерес до наратології. Виникла ще в 1960-х роках, в результаті об'єднання рецептивної естетики і структуралізму, ця наукова дисципліна протягом тривалого часу залишалася галуззю, в цілому далекою від основної сфери інтересів літературознавців. Після виходу книги В. Шміда «Наратологія» зацікавлення до даної наукової дисципліни не тільки посилилося, а й прийняла більш певні форми. Завдяки систематичному викладу її основних ознак, уявлення літературознавців про сучасні теорії наративності стало значно більш визначеним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні представники наратології (Р. Барт, Л. Долежел, Ж. Женетт, М. Баль, В. Шмід, Дж. Прінс, С. Четман, Ю. Мюзарра -Шредер, Я. Лінтвельт та ін.) виявили і теоретично обґрунтували ієрархію оповідних інстанцій і рівнів, визначили специфіку відносин між

оповіданням розповіддю та історією. Значний вплив на формування наратології зробили також концепції чеського структураліста Л. Долежела і російських дослідників Ю. Лотмана і Б. Успенського. Особливу роль відіграли праці французьких структуралістів А.-Ж. Греймаса, К. Бремона, Ц. Тодорова, Ж.-К. Коке, раннього Р. Барта, які намагалися «у всій масі оповідань, існуючих у світі», відшукати єдину «розповідну модель, безумовно формальну, тобто структуру або граматику розповіді, на основі якої кожен конкретний опис розглядався б у термінах відхилень» від цієї базової глибинної структури. Ці пошуки «логіко-семантичних універсальних моделей «оповідних текстів» і привели до створення тієї, за визначенням Г. Косікова, «структурної поетики сюжетотворення», від якої відштовхувалися і яку під впливом комунікативних та рецептивно-естетичних ідей розвивали далі наратологи, прагнучи подолати структуралістське уявлення про замкнуту